Sisäministeriö
Inrikesministeriet

7.3.2022

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

KAA 5/2020 vp

Sisäministeriön lausunto kansalaisaloitteesta kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamiseksi

1. Yleistä

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä asiantuntijalausuntoa kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamista koskevasta kansalaisaloitteesta (KAA 5/2020 vp). Lausuntopyynnössä on pyydetty erityisesti kommentoimaan valiokunnan aikaisemmissa kuulemisissa annettuja lausuntoja sekä valiokunnalle toimitettuja lisäselvityksiä.

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan rikoslain (39/1889) 50 luvun 1 - 4 §:ien huumausainerikosta, huumausaineen käyttörikosta, huumausainerikoksen valmistelua ja edistämistä koskevien säännösten muuttamista siten, että vähäisen kannabismäärän kasvattaminen ja hallussapito omaa käyttöä varten sekä kannabiksen käyttäminen ei olisi rangaistavaa. Kansalaisaloitetta on perusteltu sillä, että laillisen kontrollin ylläpitäminen tuhlaa poliisin voimavaroja ja haittaa kannabiksen käyttäjiä.

Sisäministeriö lausuu seuraavaa. Lausunto keskittyy arvioimaan keskeisimpiä lainvalvontaan, yhteiskunnan turvallisuuteen ja rikostorjuntaan liittyviä kysymyksiä

2. Kansainvälinen näkökulma

Kansainvälinen huumausainevalvonta perustuu kolmeen YK:n yleissopimukseen, jotka ovat huumausaineyleissopimus vuodelta 1961, psykotrooppisia aineita koskeva yleissopimus vuodelta 1971 ja yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan vuodelta 1988. Suomi on sitoutunut edellä mainittuihin yleissopimuksiin.

Yleissopimusten sallimia huumausaineiden käyttötarkoituksia voivat olla lääkkeellinen käyttö tai tutkimuskäyttö. Käyttötarkoituksen lisäksi yleissopimuksissa säädetään lupa- ja valvontamenettelyistä sekä niiden vähimmäisvaatimuksista. Yleissopimuksissa ei säädetä poikkeuksesta, jossa henkilökohtaiseen käyttöön saisi viljellä tai kasvattaa huumausainetta, jonka käyttötarkoitus olisi ”itselääkintä”.

Euroopan unionin yhteinen huumausainelainsäädäntö perustuu YK:n yleissopimuksiin. Euroopan unionin huumausainestrategian 2021 - 2025 painopisteet ovat huumausaineiden tarjonnan vähentäminen ja turvallisuuden parantaminen, huumausaineiden kysynnän vähentäminen ennaltaehkäisyn, hoidon ja hoitopalveluiden keinoin sekä huumausaineisiin liittyviin haittoihin puuttuminen.

Sosiaali- ja terveysministeriö on omassa, samaa asiaa koskevassa asiantuntijalausunnossaan vertaillut erilaisia kansainvälisiä huumausaineiden käytön dekriminalisointiin tähtääviä malleja. Sisäministeriö on tutustunut lausunnon luonnokseen ja toteaa, että vertailun perusteella suurin osa käytössä olevista malleista ei vastaa kansalaisaloitteessa esitettyä mallia. Toisin sanoen kansalaisaloitteessa ehdotettu malli ja/tai Suomen olosuhteet ovat siinä määrin erilaisia, ettei kansainvälisistä kokemuksista voi tehdä luotettavia johtopäätöksiä siitä, miten kansalaisaloitteen mukainen malli toteutuessaan vaikuttaisi suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo.sm@govsec.fi | www.intermin.fi

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

7.3.2022

3. Kansallinen näkökulma painopisteenä rikostorjunta

3.1 Alustavat näkökohdat

Päihde- ja riippuvuusstrategia[1] määrittelee kansalliset tavoitteet ja painopisteet vuoteen 2030 asti. Huumausaineiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi toteuttavia toimia täsmennetään huumausainepoliittisella periaatepäätöksellä vuosiksi 2021 - 2023. Rikostorjunnan osalta kyseinen valtioneuvoston periaatepäätös lähtee siitä, että *huumausaineiden tarjontaa pyritään rajoittamaan paljastamalla ja selvittämällä huumausainerikoksia mahdollisimman tehokkaasti* monialaisella viranomaisyhteistyöllä ja ennalta estävä toiminta huomioiden.

Huumausainelain (373/2008) 1 §:n mukaisesti sen tavoitteet ovat huumausaineiden laittoman Suomeen tuonnin, Suomesta viennin, valmistuksen, levittämisen ja käytön ehkäisemisen sekä muiden huumaantumistarkoituksessa käytettävien aineiden aiheuttamien terveysriskien vähentäminen. Huumausainerikosten rikossäännökset ovat rikoslain (39/1889) 50 luvussa. Rikoslain 50 luvun rikossäännösten perusteella poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:ssä kuvattu rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen tekee huumausainerikollisuuden torjunnasta poliisin lakisääteisen tehtävän.

Lisäksi voimassa olevan huumausainelain 6 luku sisältää kansalaisaloitteen kannalta merkityksellisiä pakottavia erityissäännöksiä huumausaineita koskevasta rikostorjunnasta. Säännösten mukaan poliisin on muun muassa takavarikoitava ja hävitettävä huumausainelain vastaisesti hallussa pidetty huumausaine. Säännökset ovat pakottavia, ja ne ovat kirjoitettu poliisia[2] velvoittavaan muotoon ilman tapauskohtaista harkinnanvaraa. Takavarikointi- ja hävittämisvelvollisuus ei ole sidottu teon rikosoikeudelliseen rangaistavuuteen vaan aineen oikeudelliseen luokitteluun huumausainelaissa.

Poliisin toiminta huumausainerikollisuuden torjunnassa voidaan jakaa karkeasti huumausaineiden tarjontaan ja huumausaineiden käytöstä aiheutuneisiin haittoihin puuttumiseen. Näistä tarjontaan puuttuminen on sisällöltään ensisijaisesti rikostorjunnallista toimintaa. Huumausaineiden käytöstä aiheutuviin haittoihin puuttuminen toteutuu myös valvonta- ja hälytystehtävinä, jotka liittyvät huumausaineisiin. Valvonta- ja hälytystoiminnassa, sisältäen huumausaineiden kenttävalvonnassa ja liikennevalvonnassa, tehtyjen havaintojen perusteella huumausaineiden käyttäjiä voidaan ohjata hoitoon. Huumausaineiden käytöstä aiheutuviin haittoihin puuttumisessa sisäministeriö näkee tarpeelliseksi korostaa, ettei poliisin tehtävänä ole toimia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisena eikä tehtävää ole perusteltua laajentaa siihen suuntaan.

3.2 Huumausaineiden käyttäjien hoitoonohjaus ja hoito

Alla olevista taulukoista käy ilmi, että poliisin huumausaineen käyttörikoksista antamien sakkovaatimusten määrät (taulukko 1) ovat viime vuosina laskeneet samalla kuin hoitoonohjaukset (taulukko 2) ovat lisääntyneet selvästi.

[1] STM julkaisuja 2021:17, 9.4.2021.
[2] Velvollisuus kohdennetaan ”pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen” ja koskee siten poliisin lisäksi myös Tullin ja Rajavartiolaitoksen pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

7.3.2022

Taulukko 1. Poliisin huumausaineen käyttörikoksista antamat sakkovaatimukset (lähde: Poliisin tulostietojärjestelmä – Polstat 4.2.2022).

	2017	2018	2019	2020	2021		Tammikuu		
							2021	2022	+/- %
Helsinki	1 070	928	1 144	1 075	692		45	74	64,44%
Häme	306	402	387	382	323		45	23	-48,89%
Itä-Suomi	354	488	492	439	342		27	18	-33,33%
Kaakkois-Suomi	183	156	134	146	173		11	18	63,64%
Lappi	152	186	222	193	166		11	20	81,82%
Lounais-Suomi	569	694	641	568	517		63	30	-52,38%
Pohjanmaa	429	630	589	447	368		28	24	-14,29%
Länsi-Uusimaa	487	507	459	503	375		24	19	-20,83%
Oulu	257	338	369	362	366		35	23	-34,29%
Sisä-Suomi	713	754	720	704	552		48	53	10,42%
Itä-Uusimaa	339	360	325	330	195		24	22	-8,33%
Keskusrikospoliisi	2	0	1	1	0		0	0	/0
KOKO MAA	**4 940**	**5 522**	**5 560**	**5 192**	**4 089**		**363**	**327**	**-9,92%**

Taulukko 2. Huumausaineen käyttäjien hoitoonohjaukset (lähde: Poliisin tulostietojärjestelmä – Polstat 4.2.2022).

	2017	2018	2019	2020	2021		Tammikuu		
							2021	2022	+/- %
Helsinki	0	3	4	1 538	2 365		192	203	5,73%
Häme	0	5	11	2	32		2	8	300,00%
Itä-Suomi	7	0	10	206	616		56	38	-32,14%
Kaakkois-Suomi	8	8	33	74	246		6	11	83,33%
Lappi	7	7	104	45	35		2	1	-50,00%
Lounais-Suomi	22	75	1 114	1 205	1 114		125	77	-38,40%
Pohjanmaa	2	10	1 357	1 358	1 067		83	70	-15,66%
Länsi-Uusimaa	3	2	24	156	507		40	31	-22,50%
Oulu	1	0	167	145	184		14	13	-7,14%
Sisä-Suomi	285	243	143	144	80		4	8	100,00%
Itä-Uusimaa	97	99	57	204	1 033		85	66	-22,35%
KOKO MAA	**440**	**471**	**3 054**	**5 092**	**7 295**		**610**	**527**	**-13,61%**

Taulukon lukujen osalta on huomioitava, että ne sisältävät myös muihin huumausaineisiin kuin kannabikseen liittyvät käyttörikokset ja hoitoonohjaukset.

Hoitoon ohjaaminen on kuitenkin osa laajempaa kokonaisuutta. Poliisin tilastoista tai muustakaan tiedosta ei pysty näkemään, kuinka hyvin hoitoon tosiasiallisesti hakeudutaan tai päästään. Hoitoon hakeutumisen halukkuutta ja järjestelmän kokonaisuutta tulisi täydentää kyky ottaa halukkaita hoitoon. Päihdehuoltolain (41/1986) 3 §:n perusteella kunta vastaa päihdehuollon järjestämisestä. Hoitoon pääsemisen mahdollisuuksien selvittäminen valtakunnallisesti ja pitkäaikaisten ongelmakäyttäjien hoitoon velvoittamisen mahdollisuudet olisivat kansalaisaloitteessa mainittujen haittojen vähentämisen suuntaisia tavoitteita, joihin ei liittyisi rikosoikeudellisia seuraamuksia. Sen sijaan niissä korostuisi sosiaali- ja terveydenhuolto ja niihin luontevasti kuuluva kuntouttava lähestymistapa.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

7.3.2022

3.3 Poliisin toimivaltuudet ja pakkokeinojen käyttäminen yleisesti

Voimassa olevien rikoslain 50 luvun rikossäännösten perusteella poliisilla on oikeus käyttää eräitä pakkokeinolain (806/2011) toimivaltuuksia huumausaineiden käyttörikosten tutkinnassa. Kotietsintää on kansalaisaloitteessa käytetty esimerkkinä pakkokeinosta, joka puuttuu tarpeettoman voimakkaasti huumausaineiden käyttörikoksesta epäillyn oikeuksiin. Sisäministeriön näkemyksen mukaan nykyisen rikoslain 50 luvun ja pakkokeinolain toimivaltuuksien käytön välinen suhde on tasapainossa. Pakkokeinojen käytön harkintaa huumausaineiden käyttörikoksen tutkinnassa ohjaavat samat periaatteet (esimerkiksi suhteellisuusperiaate) kuin rangaistusasteikoltaan ankarammin rangaistavien rikosten esitutkinnassa.

3.4 Poliisin tietojärjestelmät ja huumausainerikokset

Huumausainerikoksista poliisin tietojärjestelmiin tehtävien merkintöjen haitallisuutta rikoksesta epäillyn opiskelu- tai työllistymismahdollisuuksiin on käytetty kansalaisaloitteessa eräänä perusteena huumausaineen käyttörikoksen rangaistavuuden poistamiseksi. Samaa perustetta on käytetty aloitteen tekijöiden edustajan kuulemisessa lakivaliokunnassa.

Sisäministeriö toteaa, että tämän perusteen painoarvoa tarkastellessa on syytä huomioida seuraavat seikat. Tietojärjestelmiin tehtävillä merkinnöillä on laissa säädetty ja poliisin lakisääteisten tehtävien toteuttamista tukeva tarkoitus. Tietojärjestelmiin tallennetun tiedon käyttötarkoitukset esimerkiksi turvallisuusselvityksissä ovat vakiintuneet. Kansalaisaloitteen arvioinnissa on perusteltua muistaa, että tietojärjestelmissä olevan tiedon merkityksellisyyden arvioinnin tekee viime kädessä työnantaja tai oppilaitos arvioidessaan työtä tai opiskelupaikkaa hakevan valintakelpoisuutta. Kansalaisaloitteessa ei esitetä asiaperusteita sille, miksi työnantajalta tai oppilaitokselta pitäisi evätä mahdollisuus tehdä harkinta mahdollisimman täydellisin tiedoin. Viime kädessä huumausaineiden käyttäjällä on vapaan harkintansa perusteella mahdollisuus tehdä päätös syyllistyä tai olla syyllistymättä rikokseen.

Huomiota tulisi myös kiinnittää poliisitoiminnassa syntyneiden tietojen säilyttämistä ja poistamista koskeviin säännöksiin[3] sekä turvallisuusselvityksissä käytettäviä tietoja rajaaviin säännöksiin[4]. Yksinkertaistaen kyse on siitä, ettei poliisin tietojärjestelmän merkintä henkilön mahdollisesta kannabiksen käytöstä säily ikuisesti ja tietojen käytettävyyttä turvallisuusselvityksissä on rajattu muun muassa ajallisesti.

Lisäksi rekisteröidyn on mahdollista tarkastaa itseään koskevat poliisin tietojärjestelmissä olevat tiedot joko suoraan tai välillisesti tietosuojavaltuutetun kautta.

3.5 Kannabiksen käytön yhteys muuhun rikollisuuteen ja vaikutukset rikostorjuntaan

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan muun muassa, että kannabiksen käytön ja omaa käyttöä varten tapahtuvan hallussapidon rangaistavuus poistetaan sulkemalla kannabis pois rikoslain 50:2 a:n (654/2001) huumausaineen käyttörikoksen tunnusmerkistöstä.[5] Samalla ehdotetaan, että muita kuin vähäisiä kannabismääriä koskevat teot olisivat edelleen rangaistavia, mutta huumausaineen käyttörikoksesta säädetty ankarin rangaistus muutettaisiin kuuden kuukauden vankeusrangaistuksesta sakkorangaistukseksi. Vähäisen määrän raja ehdotetaan asetettavaksi 25 grammaan.

[3] Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (616/2019) 5 luku. Lisätietoja ks. Poliisihallituksen täydentävä asiantuntijalausunto kansalaisaloitteesta KAA 5/2020, 16.12.2021 POL-2021-46597.
[4] Ks. esim. turvallisuusselvityslaki (726/2014) 32 §, jonka mukaan henkilöturvallisuusselvityksessä ei saa käyttää tietoja kymmentä vuotta aikaisemmin tapahtuneeta rikollisesta teosta, ellei sama tieto ole saatavissa rikosrekisteristä.
[5] Aloitteen mukaan tämä olisi pääsääntö, jota täydentäisi uusi rajoitettu kannabiksen käytön kriminalisointi. Uudella kriminalisoinnilla (”kannabiksen käyttörikos”) suojattaisiin lapsia ja nuoria kannabiksen käytöltä ja ulkopuolisia kannabiksen käytöstä syntyvältä savulta.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

7.3.2022

Ensinnäkin sisäministeriö katsoo, että kansalaisaloitteen mukainen malli todennäköisesti lisäisi etenkin sellaista huumausaineiden katukauppaa, jossa kannabista yleisellä paikalla myyvä tai välittävä henkilö pitää hallussaan ja käsittelee näennäisesti pieniä (esim. alle 25 grammaa) kannabiseriä, vaikka hänellä on samanaikaisesti ja tosiasiallisesti pääsy huomattavasti isompiinkin huumausaine-eriin ja mahdollisesti muihinkin huumausaineisiin kuin kannabikseen.

Toiseksi sisäministeriö korostaa, että aineellisella rikosoikeudella on suora yhteys poliisin käytettävissä oleviin rikosprosessuaalisiin pakkokeinoihin ja muihin rikostorjunnallisiin toimivaltuuksiin[6]. Toisin sanoen poliisin toimintaedellytyksiin vaikuttaa merkittävästi se, mitkä teot katsotaan ylipäätään rikoksiksi, miten rikoksen tunnusmerkistö on muotoiltu ja mitä tehdystä rikoksesta voisi ankarimmillaan seurata. Toteutuessaan kansalaisaloitteessa ehdotettu lainmuutos poistaisi poliisilta mahdollisuuden tehdä pakkokeinolain (806/2011) 8:31:n mukainen henkilötarkastus epäiltäessä vähäisen kannabismäärän hallussapitoa tai käyttöä. Kyse voisi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa poliisi havaitsee henkilön polttavan kannabista tai käsittelevän pientä kannabiserää yleisellä paikalla. Kansalaisaloitteessa ehdotetun vähäisen määrän rajan ylittymisen valvonta ja vakavampien huumausainerikosten tehokas paljastaminen (esimerkiksi katukaupan valvonta ja kannabiksen hallussapito myyntitarkoituksessa) olisi käytännössä mahdotonta ilman, että poliisilla olisi toimivaltuus henkilön tarkastamiseen myös silloin, kun kannabiksen määrä vaikuttaisi alkuhavaintojen perusteella mahdollisesti vähäiseltä tai aineen määrästä ei ole alkuvaiheessa saatavilla luotettavaa selvitystä.

Kolmanneksi jos muiden huumausaineiden kuin kannabiksen käyttörikoksesta säädetty ankarin rangaistus olisi sakko, ei poliisi voisi enää suorittaa esimerkiksi pakkokeinolain 8:31:n henkilötarkastusta tai pakkokeinolain 8:2:n kotietsintää tilanteissa, joissa epäillään tosiasiallisesti tai näennäisesti vähäisen huumausainemäärän (muu kuin kannabis) hallussapitoa. Samalla ehdotettu uusi tunnusmerkistö sisältäisi rikoksen kokonaisarvosteluun liittyviä tunnusmerkistötekijöitä, kuten ”huumausaineen määrä ja laatu” sekä ”olosuhteet muutoinkin”, joiden perusteella pitäisi arvioida, onko teko kokonaisuutena siinä määrin vähäinen, että siihen voidaan ylipäätään soveltaa kyseistä rikossäännöstä. Sisäministeriö toteaa, että ehdotus vaikeuttaisi edelleen poliisin toimintaedellytyksiä erityisesti huumausaineiden katukaupan ja siihen liittyvän vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa sekä lisäksi rikoksen tunnusmerkistössä vaadittavan kokonaisarvioinnin tekeminen olisi vaikeaa, jos poliisin käytössä ei olisi sellaisia tehokkaita rikosprosessuaalisia keinoja (henkilötarkastus ja kotietsintä), joilla tunnusmerkistön mukaisista seikoista olisi mahdollista saada selvitystä esitutkinnan aikana.

Lisäksi kannabiksen käyttöön liittyy vahvasti laajempi kysymys huumausaineiden saatavuudesta ja tarjonnasta. Kansalaisaloitteen keskeisajatuksena on malli, jossa huumausaine aloitteessa tarkoitettua laillista[7] käyttöä varten tuotettaisiin rajoitetusti laillisella kannabiksen kasvatuksella. Sisäministeriö suhtautuu kriittisesti siihen, että aloitteessa tarkoitettu käyttäjän oma, varsin pienimuotoinen laillinen kasvatus pystyisi tyydyttämään kysynnän tarpeet. Toteutuessaan esitetty malli hämärtäisi laillisen ja lainvastaisen toiminnan rajaa, koska lainvastaisesti tuotetut ja levitetyt huumausaineet sekoittuisivat levitysketjun loppupäässä laillisesti kasvatettuihin, hallussa pidettyihin ja/tai käytettäviin huumausaine-eriin. *Kokonaiskuvassa malli avaisi järjestäytyneelle rikollisuudelle uusia näennäisesti laillisia kanavia levittää kannabista sekä siten parantaisi vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden toimintamahdollisuuksia. Samalla poliisin toimintaedellytykset vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa heikkenisivät*.

[6] Esim. henkilötietojen käsittely rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi sekä vaatimus vankeusuhkaisesta rikoksesta (laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 7 § 2 mom. 1 k).
[7] Tässä yhteydessä termi ”laillinen” viittaa siihen, että tekoa ei ole kriminalisoitu tai se rajautuu muusta syystä rikosvastuun ulkopuolelle.

3.6 Rangaistavuuden poistamisen vaikutukset lapsiin ja nuoriin

Vaikka asia on yleisesti kiistanalainen ja kovinkaan luotettavia arvioita ei pystytä antamaan, sisäministeriö pitää todennäköisenä, että toteutuessaan kansalaisaloitteen mukainen malli lisäisi kannabiksen käytön yleistä hyväksyttävyyttä ja parantaisi kannabiksen saatavuutta. Tämä olisi taas omiaan lisäämään huumausaineiden käyttöä ja laajentamaan käyttäjäpiiriä nykyistä nuorempiin henkilöihin. Kansalaisaloitteessa ei kuitenkaan otetaan tarkemmin kantaa, miten alaikäisten kannabiksen käyttöön, hallussapitoon ja kasvatukseen tulisi suhtautua. Esimerkkinä voidaan käyttää 15–17 -vuotiaiden kannabiksen käyttöä. Tulisiko tätä arvioida rikosoikeudellisesti ankarammin ja tulisiko poliisin puuttua tekoihin rikosprosessuaalisesti tehokkaammin ja matalalla kynnyksellä? Menettely voisi johtaa siihen, että kannabiksen käytöstä aiheutuvat tosiasialliset seuraamukset olisivat lapsille ankarampia kuin aikuisille. Esimerkiksi lapsen teko näkyisi poliisin tietojärjestelmässä, kun vastaava aikuisen teko ei näkyisi. Toisaalta jos poliisi suhtautuisi 15–17 -vuotiaiden kannabiksen käyttöön sallivammin tai samalla tavalla kuin aikuisten kannabiksen käyttöön, tämä voisi lisätä kyseisessä haavoittuvassa ikäryhmässä olevien kannabiksen käyttöä entisestään.

3.7 Kansalaisaloitteessa ehdotettu uudenlainen kannabiksen käyttörikos ja poliisin toimivaltuudet

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan osin edellä käsiteltyyn liittyen, että lapsia ja nuoria sekä muita kannabiksen käyttäjään nähden ulkopuolisia suojeltaisiin uudella ”kannabiksen käyttörikos” -nimisellä rikossäännöksellä (uusi rikoslain 50:2 b). Rikoksesta seuraisi ankarimmillaan sakkorangaistus. Yritystä ei ehdoteta säädettäväksi rangaistavaksi, joten rikos täyttyisi vasta, kun kannabiksen käyttäminen on jo aloitettu. Sisäministeriö toteaa, että vaikka tämäntyyppistä rikosoikeudellista suojaa on pidettävä tavoitteiltaan oikeasuuntaisena, kiellon tehokas valvominen olisi poliisin näkökulmasta hyvin vaikeaa. Ensinnäkin teon olisi pitänyt edetä varsin pitkälle (kannabiksen polttaminen on aloitettu) ennen kuin poliisilla olisi perusteltu syy epäillä rikosta ja siten todellinen mahdollisuus puuttua tilanteeseen, mikä heikentäisi poliisin ennalta estävää toimintaa. Toiseksi vaikka perusteltu rikosepäily olisi syntynyt, ei sakkorangaistuksen uhka mahdollista pakkokeinolain (806/2011) 8:31:n mukaisen henkilötarkastuksen suorittamista.[8] Toisin sanoen jos poliisi esimerkiksi havaitsisi kannabiksen (tai muun huumausaineen[9]) käyttöön viittaavaa toimintaa päiväkodin läheisyydessä, ei poliisilla olisi rikoksen selvittämiseksi oikeutta tarkastaa rikoksesta epäiltyjä henkilöitä huumausaineiden määrän ja laadun varmistamiseksi.

3.8 Lääkkeellinen käyttö ja itselääkintä

Lääkkeiden ja niiden käytön tarkoituksenmukaisuudesta ja turvallisuudesta sekä lääkkeiden asianmukaisesta valmistuksesta ja saatavuudesta säädetään Suomessa lääkelailla (395/1987) ja sen nojalla annetuilla asetuksilla ja määräyksillä sekä Euroopan unionin lääkkeitä koskevin direktiivein. Huumausainelain ja siihen liittyvien rikoslain säännösten säätämisen tarkoitus on täysin erilainen verrattuna lääkelakiin. Huumausainelainsäädännön muutosten perustelu huumausaineiden lääkkeellisellä käytöllä sekoittaa tarpeettomasti kahden toisistaan erillisen lainsäädäntöalan välistä rakennetta. Sisäministeriön näkemyksen mukaan kansalaisaloitteen yksinomaan huumausainepolitiikkaan ja rikosoikeudelliseen rangaistavuuteen liittyvät muutosehdotukset ja niihin liittyvä keskustelu on syytä pitää erossa lääkepolitiikasta.

[8] Pakkokeinolain 8:31:n mukaan henkilötarkastus voidaan pääsäännön mukaan tehdä sille, jota on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta.
[9] Kansalaisaloitteessa ehdotetaan myös nykyisen huumausaineen käyttörikoksen (rikoslaki 50:2 a) enimmäisrangaistuksen muuttamista sakkorangaistukseksi. Tämä ei mahdollistaisi esim. henkilötarkastusta.

3.9 Liikenneturvallisuus ja -valvonta

Kansalaisaloitteessa ei ehdoteta muutosta rattijuopumusta koskeviin säännöksiin. Päihteiden käyttäminen liikenteessä on kuitenkin myös liikenneturvallisuuskysymys, eivätkä ajoterveysvaatimukset riipu päihdyttävän aineen laillisuudesta. Näiltä osin keskeisin huomioitava oikeuskehys on seuraava.

Ajokorttilaissa (386/2011) säädetään muun muassa ajo-oikeutta koskevista terveysvaatimuksista, ajokorttiluvan myöntämisestä sekä ajo-oikeuden haltijan ajoterveydentilan ja ajokunnon valvonnasta. Ajokorttilain 12 §:n mukaan ajokorttiluvan myöntämisen edellytyksenä on, että hakija täyttää ajokortin terveysvaatimukset. Ajokorttilain 17 ja 18 §:ssä säänneltyjen ajokortin terveysvaatimusten täyttyminen edellyttää tietyn tasoisen näkö- ja kuulokyvyn lisäksi sitä, ettei hakijalla ole ajokorttidirektiivin (2006/126/EY) III liitteessä mainittua vikaa, sairautta tai vammaa, joka olennaisesti heikentää hänen kykyään toimia ajoneuvon kuljettajana. Ajokorttilain 17 §:n 2 momentin mukaan Liikenne- ja viestintävirasto on antanut määräyksen terveysvaatimusten täyttymisen tutkimiseksi ja ajoterveyden arvioimiseksi tehtävistä tarkastuksista ja niiden sisällöstä.

Ajokorttidirektiivin liitteen III (moottoriajoneuvon kuljettamiseen vaadittavaa fyysistä ja henkistä suorituskykyä koskevat vähimmäisvaatimukset) 15.0 kohdassa (huumeet ja lääkkeet; väärinkäyttö) todetaan, että ajokorttia ei saa antaa eikä uudistaa hakijoille tai kuljettajille, jotka ovat riippuvaisia keskushermostoon vaikuttavista aineista tai jotka, olematta niistä riippuvaisia, käyttävät niitä säännöllisesti, riippumatta siitä, minkä luokan ajokortista on kyse. Liitteen 15.1. kohdassa (huumeet ja lääkkeet; säännöllinen käyttö) todetaan, että ajokorttia ei saa antaa eikä uudistaa hakijoille eikä kuljettajille, jotka säännöllisesti käyttävät sellaisia missä tahansa muodossa olevia keskushermostoon vaikuttavia aineita, jotka käytettyinä määrinä voivat haitata ajoturvallisuutta. Tätä sovelletaan kaikkiin lääkkeisiin tai lääkeyhdistelmiin, jotka voivat vaikuttaa ajokykyyn.

Ajokorttilain 21 §:n 1 momentin mukaan sen estämättä, mitä tietojen salassapitovelvollisuudesta säädetään, lääkärin on ilmoitettava poliisille, jos hän toteaa, ettei ajokorttiluvan hakija tai ajo-oikeuden haltija enää täytä 17 tai 18 §:ssä säädettyjä terveysvaatimuksia jatkuvan päihteiden käytön tai terveydentilan muun kuin tilapäisesti tapahtuneen heikentymisen takia. Lisäksi 21 §:n 2 momentin mukaan sen estämättä, mitä tietojen salassapitovelvollisuudesta säädetään, sairaanhoitajalla ja terveydenhoitajalla on oikeus ilmoittaa poliisille, ettei ajokorttiluvan hakija tai ajo-oikeuden haltija enää täytä 17 tai 18 §:ssä säädettyjä terveysvaatimuksia jatkuvan päihteiden käytön takia.

Ajokorttilain 64 §:ssä säännellään ajokieltoon määräämisen perusteista. Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan poliisin on määrättävä ajo-oikeuden haltija ajokieltoon, jos hän ei enää täytä ajokorttilain 12 §:ssä säädettyjä ajokorttiluvan myöntämisen edellytyksiä, joita ovat muun muassa ajokortin terveysvaatimukset. Jos poliisille toimitetussa lääkärinlausunnossa todetaan, että ajo-oikeuden haltija ei täytä ajokortin terveysvaatimuksia, ajo-oikeuden haltija on määrättävä ajokieltoon.

4. Eräitä esille nousseita yksittäisiä näkökohtia

Yhteiskunnallisiin vaikutuksiin viittaava argumentaatio. Kansalaisaloitteessa ja sen tekijän lausunnossa ja lisäselvityksissä muutosehdotusta perusteellaan laaja-alaisesti muun muussa järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytysten heikentämisellä, huumekaupan ja siihen liittyvän väkivallan vähentämisellä, syrjäytymisen ehkäisemisellä, lainkuuliaisuuden edistämisellä, työllisyyden kasvamisella ja väestön terveyden parantumisella. Sisäministeriö pitää näitä väitteitä pääosin perustelemattomina. Tosiasiaperustelut ovat suppeita ja esimerkiksi erilaiset syyseuraus-yhteydet ja vaikutusmekanismit jäävät epäselviksi.

Kannabiksen tuotantotapojen kategorisointi ja rikollisuus. Kansalaisaloitteen tekijä toteaa lisäselvityksessään muun muassa seuraavaa: ”Kotimainen kannabiksen tuotanto voidaan jakaa karkeasti kolmeen kategoriaan: järjestäytyneen rikollisuuden tuotanto, ansiotarkoituksessa tapahtuva tuotanto ja henkilökohtaisen tarpeen täyttävä kotikasvatus. Tuotantokategorioilla on olemassa kasvien määrän ja

kasvatuskaluston laadun lisäksi muita, selkeästi tunnistettavia piirteitä.” Kansalaisaloitteen tekijän toimittamasta selvityksestä ei käy ilmi, mihin tietoon mainittu kategorisointi perustuu. Sisäministeriön käsityksen mukaan huumausaineiden tuotanto- ja levitysorganisaatiot ovat huomattavasti monimuotoisempia ja mukautuvampia, ja tällainen suoraviivainen kategorisointi antaa liian yksinkertaistetun kuvan todellisesta tilanteesta. Esimerkiksi nykyaikaisen järjestyneen rikollisuuden organisaatiot keskittyvät yleensä yksittäisen rikoslajin asemasta monialaisempaan rikolliseen toimintaan, ja joku näistä rikollisista toimialoista voi olla suppeampi kuin toinen. Toisin sanoen sama rikollisorganisaatio voi esimerkiksi käydä laajamittaista huumekauppaan amfetamiinilla ja satunnaista huumekauppaa kannabiksella.

Vakava ja järjestäytynyt rikollisuus, huumausainekauppa ja kannabis. Kansalaisaloitteen tekijä toteaa lisäselvityksessään muun muassa seuraavaa: ”Mietinnössään valiokunnan tulisi selvittää kuinka suuri osuus kannabismarkkinoista on ammattimaisen rikollisuuden tuottamaa, sekä kuinka aloitteemme mukaisen pienimuotoisen kotikasvatuksen salliminen vaikuttaisi rikollisjärjestöjen huumekaupasta saamiin tuloihin.”

Poliisihallitus on todennut valiokunnalle antamassaan lausunnossa (3.12.2021 POL-2021-46597) muun muassa seuraavaa:

> *Kannabiksen käytön ja vähäisen kasvattamisen dekriminalisointi ei poistaisi tai vähentäisi huumausainekauppaa ja järjestäytynyttä rikollisuutta. Kasvava huumausaineiden kysyntä luo aina tarjontaa, jota järjestäytynyt rikollisuus kykenee hyödyntämään. Poliisin havaintojen mukaan järjestäytynyt rikollisuus hyödyntää elämänhallintansa menettäneitä henkilöitä esim. kannabiksen kasvattamisessa.*
>
> *Säännös ei käytännössä vähentäisi poliisin tehtäviä, koska jo nyt suuri osa huumausaineen käyttörikoksista liittyy ja tulee ilmi poliisin muilla tehtävillä ja muiden rikosten yhteydessä, erityisesti rattijuopumustapauksina. Lisäksi huumausaineita tavataan esimerkiksi pahoinpitely- ja ryöstörikosten yhteydessä sekä häiriötehtävillä ja kotihälytyksillä.*

Sisäministeriö yhtyy Poliisihallituksen edellä viitattuun lausumaan ja toteaa, ettei asiasta ole mahdollista saada luotettavaa ja kattavaa selvitystä. Huumausainerikollisuus on piilorikollisuutta, josta vain pieni osa tulee poliisin tai muiden esitutkintaviranomaisten tietoon. Kattavan kuvan saaminen kannabismarkkinoista edellyttäisi erityistä panostusta nimenomaan kannabikseen liittyvien huumausainerikosten paljastamiseen ja esitutkintaan siten, että välitysketjut ja aineen alkuperä pyrittäisiin selvittämään myös varsin vähäisissä hallussapitorikoksissa. Kuvatun kaltainen rikostorjunta ei ole poliisin painopisteenä. Lisäksi sisäministeriö korostaa tässäkin yhteydessä, että vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden organisaatiot ovat monimuotoisia ja mukautuvia, ja pidemmällä aikavälillä pelkästään kannabiskauppaan keskittyvä rikollisorganisaatio olisi harvinaisuus.

Lisäksi sisäministeriö korostaa, että vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa ohjaa pääasiassa taloudellisen hyödyn saaminen suhteutettuna oletettuun kiinnijäämisriskiin ja potentiaaliseen rangaistukseen, eikä niinkään se, miltä osin tietyntyyppinen toiminta on muodollisjuridisesti kiellettyä/sallittua. Toisin sanoen myös yleisesti (laillisesti) saatavilla tuotteilla, kuten tupakka- ja alkoholituotteilla, käydään merkittävää laitonta kauppaa.

Poliisin tietojärjestelmät. Kansalaisaloitteessa sekä aloitteen tekijän lausunnossa ja lisäselvityksessä tuodaan useasti esille kannabiksen käyttöön taikka vähäisten määrien hallussapitoon tai kasvatukseen liittyvät merkinnät poliisin tietojärjestelmissä. Poliisin tietojärjestelmissä olevien tietojen säilyttämistä ja poistamista sekä niiden käyttöä turvallisuusselvityksissä on käsitelty edellä.[10] Sisäministeriö korostaa, että poliisin tietojärjestelmissä käsiteltävien tietojen käytöstä ja säilytysajoista on säädetty tarkkarajaisesti laissa ja että tietojärjestelmien merkitys poliisin operatiiviselle toiminnalle on

[10] Tarkemmat tiedot käyvät ilmi aikaisemmin toimitetusta Poliisihallituksen täydentävästä asiantuntijalausunnosta 16.12.2021 POL-2021-46597.

kriittinen. Useat esimerkiksi päivittäistoiminnan johtamiseen, ohjaamiseen ja seuraamiseen; sisäiseen tiedonvälitykseen ja tilannekuvaan; vaikuttavuuden arviointiin sekä tietosuojaan ja laillisuusvalvontaan liittyvät syyt muodostavat ehdottoman esteen sille, että poliisi hoitaisi johonkin tiettyyn asiaryhmään kuuluvia virkatehtäviä operatiivisten tietojärjestelmien ”ulkopuolella” tai että tiedot tallennettaisiin tietojärjestelmään kyseisen tietojärjestelmän tavanomaisesta käyttötavasta poikkeavalla tavalla.

Kannabisrikoksia koskevat poliisin tilastot. Kansalaisaloitteen tekijä esittää lisäselvityksessään poliisin tietojärjestelmiin viitaten, että ”[m]ietinnössään valiokunnan tulisi selvittää kuinka moni merkintä koskee vain kannabiksen käyttörikosta tai pienimuotoista, henkilökohtaiseen tarpeeseen tarkoitettua kasvatusrikosta.” Sisäministeriö toteaa, ettei poliisi tilastoi toimintaansa kyseisellä tarkkuudella, eikä asia käy ilmi poliisin tilastoista. Huumausainerikoksia koskevat teot kirjataan ja tilastoidaan liitteestä 1 ilmenevällä tarkkuudella, ja tilastoista käy ilmi rikosnimikkeen (”teon otsikko”) lisäksi teontarkenne (esim. ”huumausaineen viljely”). Rikostilastoista ei pysty suodattamaan pelkästään kannabista koskevia tekoja. Edellä tarkoitetut ”pienimuotoiset, henkilökohtaiseen tarpeeseen tarkoitetut kasvatusrikokset” sisältyvät niihin huumausainerikoksiin, joissa teontarkenne on ”huumausaineen viljely”. Näiden tekojen lukumäärät käyvät ilmi alla olevasta taulukosta.

	2017	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Huumausainerikos (lkm)	6016	6189	8000	10901	6118
- joista teontarkenteella ”huumausaineen viljely”	1029	950	911	992	965

Poliisin voimavarat ja toiminnan kustannukset. Kansalaisaloitteen tekijä esittää lausunnossaan muun muassa seuraavaa: ”Yhteiskunnan kustannuksia arvioidessa tulee selvittää vähintään, kuinka suuri osa poliisin toteamista huumausaineen käyttörikoksista ja huumausainerikoksista koskee ainoastaan vähäistä kannabiksen hallussapitoa tai pienimuotoista kasvatusta, sekä kuinka paljon näiden rikosten tutkiminen sitoo poliisin ja oikeuslaitoksen resursseja suhteessa kaikkiin huumausainerikoksiin ja -käyttörikoksiin. Kustannusten ymmärtämiseksi viranomaisten kulut tulisi arvioida työhön käytettyinä tunteina, joille on annettu totuudenmukainen euromääräinen arvio.”

Sisäministeriö toteaa, että asian selvittäminen ei ole käytännössä mahdollista. Poliisi ei merkittävissä määrin suuntaa tai käytä työaikaansa pelkästään sellaiseen valvontaan tai tutkintaan, jossa kohteena olisi vähäinen määrä kannabista. Tällaiset tapaukset liittyvät yleensä johonkin muuhun poliisin valvonta- tai hälytystoimen tehtävään tai poliisin tutkinnassa olevaan asiaan. Koska poliisi samanaikaisesti hoitaa myös muuta tehtävää tai tutkii toista asiaa, ei pelkästään kannabikseen liittyvän työajan erottaminen muuhun työhön käytetystä työajasta ole mahdollista.

Laajamittaisen ja pienimuotoisen kannabiksen kasvattamisen suhdetta voi kuitenkin arvioida suuntaa-antavasti poliisin rikostilastoilla tarkastelemalla niitä törkeitä huumausainerikoksia ja perusmuotoisia huumausainerikoksia, joiden teontarkenteena on ”huumausaineen viljely”. Kyseiset esitutkinta-viranomaisten tietoon tulleiden tekojen lukumäärät käyvät ilmi seuraavasta taulukosta.[11]

	2017	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Huumausainerikos (lkm)	6016	6189	8000	10901	6118
- joista teontarkenteella ”huumausaineen viljely”	1029	950	911	992	965

[11] Poliisin tulostietojärjestelmä – Polstat 4.2.2022.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

7.3.2022

Törkeä huumausainerikos (lkm)	1007	972	1161	1143	1310
- joista teontarkenteella "huumausaineen viljely"	80	92	135	143	102

Tilastoista näkee, että esimerkiksi vuonna 2021 viljelytapauksia oli tullut ilmi yhteensä 1067, ja niistä 102 oli arvioitu esitutkinnassa törkeäksi huumausainerikokseksi. Vuonna 2020 vastaavat luvut ovat olleet 1135 ja 143. Näiltä osin on kuitenkin huomioitava, että perusmuotoisina huumausainerikoksina tutkitut viljelytapaukset sisältävät myös muita viljelytapauksia kuin kansalaisaloitteen tarkoittamaa pienimuotoista kannabiksen kasvatusta omaan käyttöön.

Sisäministeriö painottaa, että kansalaisaloitteen mukaisen mallin toteutuminen ei tulisi vapauttamaan merkittävissä määrin poliisin voimavaroja muihin tehtäviin ja pidemmällä aikavälillä poliisin tehtävämäärän arvioidaan jopa kasvavan esimerkiksi vahvistuvan vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden takia.

Kriminalisointiperiaatteet ja oikeushyvien suojelu. Kansalaisaloitteen tekijä tuo lausunnossaan esille, että "[v]akavamman rikollisuuden jäljittäminen ei ole oikeushyvä sinällään, eikä sitä sen vuoksi tule käyttää perusteluna kannabiksen pitämiselle rikosoikeudellisen valvonnan piirissä." Lausunnon antaja viitannee oikeushyvien suojeluperiaatteeseen, joka on vakiintuneesti katsottu yhdeksi kriminalisointiperiaatteeksi. Sisäministeriö toteaa, että oikeushyvä-käsitteen sisältö on varsin avoin ja jossain määrin täsmentymätön. Tosin sanoen käsitteen tarkemman sisällön ja merkityksen määritteleminen vaatii aina kulloiseenkin aikakauteen suhteutettua yhteiskunta- ja kriminaalipoliittista näkemystä ja arvopunnintaa. Ottamatta kantaa siihen, mikä tällaisen poliittisen punninnan lopputulos on tai pitäisi olla tässä tapauksessa, sisäministeriö katsoo yleisesti, että myös yhteiskunnan turvallisuuteen sekä vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan liittyy sellaisia yleisiä (kollektiivisia) intressejä ja yksilön perusoikeuksiin lukeutuvia intressejä, joita voidaan perustellusti suojata rikosoikeudellisilla keinoilla.

Kannabiksen kasvatus omaan käyttöön ja huumausaineiden levittäminen. Kansalaisaloitteen tekijä tuo esille lisäselvityksessään, että kannabiksen kasvatuksen nykyisen kriminalisoinnin takia kasvatus joudutaan salaamaan, mikä taas edellyttää merkittävää rahallista panostusta kasvatuspaikkaan ja sen varusteluun. Väitteen ydinsisältönä voitaneen pitää sitä, että koska salaa kasvattaminen on kallista, kasvatus toteutetaan sekä määrällisesti ja laadullisesti yli kasvattajan henkilökohtaisen tarpeen. Tähän asiayhteyteen liittyen lisäselvityksen antajan toteaa seuraavaa: "Näiden investointien jälkeen kasvatustilaa on enemmän kuin henkilö oman tarpeensa täyttämiseen tarvitsisi ja kustannukset ovat yleensä nousseet 500 - 1 000 euroon. Kokonaisuus kannustaa kasvattamaan enemmän kannabista kuin henkilön oma tarve on. Ylijäämä yleensä tarkoittaa myös sen luovuttamista eteenpäin. Koska kalustosta kertyy aloitus- sekä sähkökustannuksia, ja koska kasvatus vaatii jonkin verran työtä sekä on erittäin riskialtista, ylijäämää yleensä myydään tuttaville katukauppahintoja alemmalla hinnalla." Sisäministeriö suhtautuu esitettyyn väitteeseen kriittisesti, eikä pysty vahvistamaan sen todenperäisyyttä. Mikäli toimintamalli pitää paikkansa, se toisaalta viittaisi siihen, että kasvattajan yhtenä vaikuttimena ovat taloudelliset intressit ja hänellä on valmius syyllistyä myös ankarammin rangaistaviin rikoksiin saavuttaakseen päämääränsä. Tällaisten yksilöiden kohdalla on vaikea uskoa, että kannabiksen käytön, hallussapidon ja kasvattamisen rangaistavuuden rajoitettu poistaminen johtaisi rikollisen käyttäytymisen vähenemiseen, etenkin kun aloitteen mukainen malli loisi tekijälle erittäin hyvän näennäislaillisen suojan tuottaa ja myydä tai muuten levittää kannabista ilman rikosvastuun uhkaa.

Kannabiksen käyttäjien suhtautuminen omaan toimintaansa. Kansalaisaloitteen tekijä kuvaa lausunnossaan nykytilannetta muun muassa seuraavasti: "Siltä osin kun kannabista ei kasvateta itse, sitä hankitaan joko tuttavapiiristä tai laittomilta huumausainemarkkinoilta." – – "Tuttavapiirissä

tapahtuva kannabiksen välitys ei ole sellaista toimintaa, jossa pyrittäisiin löytämään uusia ostajia tai hankkimaan merkittäviä ansiotuloja. Välitys liittyy pääasiassa sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen tiiviissä tuttavapiirissä. Toisaalta kyse on kieltolain aiheuttamasta oheisilmiöstä, kun laillista markkinaa ei ole." Lausumien perusteella näyttää siltä, että kannabiksen käyttäjät mieltävät lähipiirissä tapahtuvan kannabiksen levittämisen ja "laittomat huumausainemarkkinat" eri asioiksi. Toisin sanoen kasvatuksen lisäksi lähipiirissä tapahtuva huumausaineen vastikkeellinenkin levittäminen vaikuttaisi olevan käyttäjien piirissä hyväksyttävää ja "laittomat huumausainemarkkinat" alkaisivat ikään kuin kauempana tästä lähipiiristä ja vasta siinä vaiheessa, jos toiminnasta saadaan merkittävää taloudellista hyötyä. Sisäministeriö huomauttaa, etteivät tällaiset käsitykset vastaa voimassa olevaa hallinnollista ja rikosoikeudellista sääntelyä ja katsoo, että kansalaisaloitteen mukaisen kannabiksen käytön, hallussapidon ja kasvatuksen rangaistavuuden rajoitettu poistaminen ei muuttaisi tätä kannabiksen käyttäjäpiirissä ilmeisen yleistä suhtautumista.

Sisäministeriön käsityksen mukaan edellisessä kahdessa kappaleessa käsitellyt kansalaisaloitteen tekijän lausumat vahvistavat ajatusta siitä, että kannabiksen käyttäjien keskuudessa ainakin pienimuotoinen lähipiirissä tapahtuva huumausaineiden vastikkeellinenkin levittäminen on varsin yleistä, ja se katsotaan hyväksyttäväksi voimassa olevan rikosoikeuden sisällöstä riippumatta. Kansalaisaloitteen mukaisen mallin toteutuminen todennäköisesti lisäisi entisestään kyseisen toiminnan eli kannabiksen vastikkeellisen levittämisen hyväksyttävyyttä ja laajuutta.[12]

Kannabiskasvattamot rikosten kohteena. Kansalaisaloitteen tekijän lausunnossa todetaan, että "[e]simerkiksi kotikasvattajien kannabiskasvattamoiden ryöstöt ovat rikos, jota ei poliisille ilmoiteta. Joissain tapauksissa kasvattajaan on käytetty ryöstön yhteydessä hengenvaarallista väkivaltaa." Sisäministeriö toteaa, että kannabiskasvattamoihin voi kohdistua esimerkiksi ryöstörikoksia tai anastusrikoksia riippumatta siitä, onko kannabiksen kasvattaminen säädetty rangaistavaksi. Jos tapauksista ei ilmoiteta poliisille, poliisilla ei voi olla kovinkaan tarkkaa kuvaa tämän tyyppisen rikollisuuden esiintyvyydestä. Tästä huolimatta sisäministeriö arvioi, ettei kyseessä ole yleinen ilmiö vaan enemmän tai vähemmän harvinaiset yksittäistapaukset.

Tietopohjan parantaminen. Useissa lausunnoissa ja lisäselvityksissä on nostettu esille nykyisen tietopohjan aukkoja ja epävarmuutta. Sisäministeriö kannattaa yleisesti tutkimustietoon pohjautuvaa päätöksentekoa ja pitää tässä tapauksessa kansallisen tutkimustiedon lisäämiseen tähtääviä hankkeita kannatettavina.

5. Lopuksi

Sisäministeriö lausunnon **keskeisin sisältö** on tiivistettävissä seuraavaan:

Ensinnäkin sisäministeriö haluaa korostaa, että kansaisaloitteen mukaisen kannabiksen käytön, hallussapidon ja kasvattamisen rangaistavuuden poistaminen on huomattavasti laajempi ja monitahoisempi asiakokonaisuus kuin kansalaisaloitteesta tai sen tekijän lausunnoista ja lisäselvityksistä käy ilmi. Kansainväliset kokemukset kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamisesta ja sen yhteiskunnallisista vaikutuksista ovat parhaimmillaankin epäselviä ja toteutusmallit eivät ole suoraan verrattavissa kansalaisaloitteessa ehdotettuun malliin tai Suomen tilanteeseen. Käytettävissä olevan selvityksen perusteella kansalaisaloitteessa ehdotettu malli ei sisäministeriön arvion mukaan parantaisin yhteiskunnan turvallisuutta tai poliisin toimintaedellytyksiä erityisesti rikostorjunnassa. Todennäköisempää olisi, että *toteutuessaan malli lisäisi poliisin tehtäviä ja loisi uusia kannustimia vakavalle ja järjestäytyneelle rikollisuudelle sekä heikentäisi poliisin mahdollisuuksia torjua (myös) vakavampia*

[12] Esimerkiksi kannabiksen levittäminen yleistyisi ja käsite "pienimuotoinen" saisi uuden, volyymiltaan aikaisempaa isomman merkityssisällön.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

7.3.2022

huumausainerikoksia ja huumausaineisiin liittyvää muuta rikollisuutta, mukaan lukien kansainvälistä järjestäytynyttä rikollisuutta.

Toiseksi kannabiksen rangaistavuuden osittainen poistaminen johtaisi *laillisen ja lainvastaisen toiminnan rajan hämärtymiseen ja olisi omiaan lisäämään oikeusepävarmuutta*. Kansalaisaloitteessa ehdotetun mallin toteutuessa erityisesti aineen luokitteluun perustuvat huumausainelain (373/2008) 6 luvun pakottavat takavarikointi- ja hävittämissäännökset, rikoslain kannabiksen käytön (ym.) sallivat/kieltävät rikossäännökset sekä rikosepäilyyn ja rikoksen rangaistusasteikkoon pohjautuvat pakkokeinolain toimivaltuussäännökset olisivat keskenään ristiriitaisia ja vaikeasti sovellettavissa käytännön poliisitoiminnassa.

Näin ollen **sisäministeriö ei voi pitää aloitteen hyväksymistä perusteltuna**.

Lopuksi sisäministeriö haluaa kiinnittää valiokunnan huomiota *mahdollisiin vero-oikeudellisiin ja -valvonnallisiin kysymyksiin*, jotka eivät tiettävästi ole aikaisemmin nousseet esille kansalaisaloitteen käsittelyn aikana. Selvitettävät kysymykset koskisivat (laillisen ja laittoman) kannabiksen verokohtelua ja verottamista sellaisessa oikeustilassa, jossa aine katsottaisiin kansalaisaloitteen mukaisesti rajoitetusti lailliseksi nautintoaineeksi ja mahdollisesti jopa itsehoitovalmisteena käytettäväksi lääkkeeksi. Jos laillinen/laiton kannabis tulisi verotuksen piiriin, pohdittavaksi tulisivat myös verorikosoikeudelliset kysymykset.

Poliisiylitarkastaja Sami Nevalainen

Liitteet 1. Huumausainerikokset ja -käyttörikoksen teontarkentein (4.2.2022)

Jakelu Eduskunnan lakivaliokunta

Tiedoksi
Sisäministeri Mikkonen
Valtiosihteeri Koskela
Erityisavustaja Kivinen
Erityisavustaja Sairanen
Erityisavustaja Vornanen
Kansliapäällikkö Pimiä
Erityisasiantuntija Lindstedt
Johdon sihteerit Söderman ja Landström
Osastopäällikkö Vuori
Poliisijohtaja Gerkman
Sisäministeriö SM_VP_Oikeusasiat
Sisäministeriö SM_VP_Poliisiosasto

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Huumausainerikokset ja -käyttörikokset teontarkenteittain

Tiedot päivitetty 4.2.2022

		2017	2018	2019	2020	2021		Tammikuu		
								2021	2022	+/- %
Huumausaineen käyttörikos	KÄYTTI LAITTOMASTI HUUMAUSAINETTA.	13 180	22 604	18 813	21 216	12 558		994	1 466	47,48%
	PITI HALLUSSAAN LAITTOMASTI OMAA KÄYTTÖÄ VARTEN HUUMAUSAINETTA.	8 599	10 745	12 688	13 701	9 315		747	776	3,88%
	YRITTI HANKKIA LAITTOMASTI OMAA KÄYTTÖÄ VARTEN VÄHÄISEN MÄÄRÄN HUUMAUSAINETTA.	451	351	322	420	352		28	25	-10,71%
Huumausainerikos	HUUMAUSAINEEN HALLUSSAPITO	2 864	3 422	9 827	13 127	3 464		314	278	-11,46%
	HUUMAUSAINEEN HANKKIMISEN YRITYS	290	174	175	304	147		11	5	-54,55%
	HUUMAUSAINEEN KULJETTAMINEN TAI KULJETUTTAMINEN	53	35	41	297	48		2	3	50,00%
	HUUMAUSAINEEN MAAHANTUONTI	39	37	1 028	2 645	68		29	0	-100,00%
	HUUMAUSAINEEN MAASTAVIENTI	0	1	0	0	1		0	0	/0
	HUUMAUSAINEEN MYYNTI, VÄLITYS, LUOV. TAI MUU LEVITYS	2 135	2 155	2 824	2 682	2 238		161	205	27,33%
	HUUMAUSAINEEN VALMISTUS	177	169	187	180	155		18	11	-38,89%
	HUUMAUSAINEEN VILJELY	1 029	950	911	992	965		80	83	3,75%
	KÄYTTI LAITTOMASTI HUUMAUSAINETTA / PITI HALLUSSAAN LAITTOMASTI OMAA KÄYTTÖÄ VARTEN VÄHÄISEN MÄÄRÄN HUUMAUSAINETTA	0	1	0	0	0		0	0	/0
	LAITTOMASTI OMAA KÄYTTÖÄ VARTEN YRITTI HANKKIA VÄHÄISEN MÄÄRÄN HUUMAUSAINETTA	0	1	0	0	0		0	0	/0
	MUU	3	0	0	0	0		0	0	/0
	MUU HUUMAAVA AINE	0	0	1	2	2		0	1	/0
Törkeä huumausainerikos	HUUMAUSAINEEN HALLUSSAPITO	280	320	439	440	375		30	22	-26,67%
	HUUMAUSAINEEN HANKKIMISEN YRITYS	31	12	26	17	52		5	1	-80,00%
	HUUMAUSAINEEN KULJETTAMINEN TAI KULJETUTTAMINEN	29	16	19	16	36		0	0	/0
	HUUMAUSAINEEN MAAHANTUONTI	182	153	200	155	154		13	3	-76,92%
	HUUMAUSAINEEN MAASTAVIENTI	0	0	2	9	0		0	0	/0
	HUUMAUSAINEEN MYYNTI, VÄLITYS, LUOV. TAI MUU LEVITYS	658	622	714	931	887		79	74	-6,33%
	HUUMAUSAINEEN VALMISTUS	15	15	19	22	20		4	0	-100,00%
	HUUMAUSAINEEN VILJELY	80	92	135	143	102		13	15	15,38%
YHTEENSÄ	HUUMAUSAINEEN HALLUSSAPITO	**3 144**	**3 742**	**10 266**	**13 567**	**3 839**		**344**	**300**	**-12,79%**
	HUUMAUSAINEEN HANKKIMISEN YRITYS	**321**	**186**	**201**	**321**	**199**		**16**	**6**	**-62,50%**
	HUUMAUSAINEEN KULJETTAMINEN TAI KULJETUTTAMINEN	**82**	**51**	**60**	**313**	**84**		**2**	**3**	**50,00%**
	HUUMAUSAINEEN MAAHANTUONTI	**221**	**190**	**1 228**	**2 800**	**222**		**42**	**3**	**-92,86%**
	HUUMAUSAINEEN MAASTAVIENTI	**0**	**1**	**2**	**9**	**1**		**0**	**0**	**/0**
	HUUMAUSAINEEN MYYNTI, VÄLITYS, LUOV. TAI MUU LEVITYS	**2 793**	**2 777**	**3 538**	**3 613**	**3 125**		**240**	**279**	**16,25%**
	HUUMAUSAINEEN VALMISTUS	**192**	**184**	**206**	**202**	**175**		**22**	**11**	**-50,00%**
	HUUMAUSAINEEN VILJELY	**1 109**	**1 042**	**1 046**	**1 135**	**1 067**		**93**	**98**	**5,38%**
	KÄYTTI LAITTOMASTI HUUMAUSAINETTA / PITI HALLUSSAAN LAITTOMASTI OMAA KÄYTTÖÄ VARTEN VÄHÄISEN MÄÄRÄN HUUMAUSAINETTA	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**		**0**	**0**	**/0**
	KÄYTTI LAITTOMASTI HUUMAUSAINETTA.	**13 180**	**22 604**	**18 813**	**21 216**	**12 558**		**994**	**1 466**	**47,48%**
	LAITTOMASTI OMAA KÄYTTÖÄ VARTEN YRITTI HANKKIA VÄHÄISEN MÄÄRÄN HUUMAUSAINETTA	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**		**0**	**0**	**/0**
	MUU	**3**	**0**	**0**	**0**	**0**		**0**	**0**	**/0**
	PITI HALLUSSAAN LAITTOMASTI OMAA KÄYTTÖÄ VARTEN HUUMAUSAINETTA.	**8 599**	**10 745**	**12 688**	**13 701**	**9 315**		**747**	**776**	**3,88%**
	YRITTI HANKKIA LAITTOMASTI OMAA KÄYTTÖÄ VARTEN VÄHÄISEN MÄÄRÄN HUUMAUSAINETTA.	**451**	**351**	**322**	**420**	**352**		**28**	**25**	**-10,71%**
	MUU HUUMAAVA AINE	**0**	**0**	**1**	**2**	**2**		**0**	**1**	**/0**